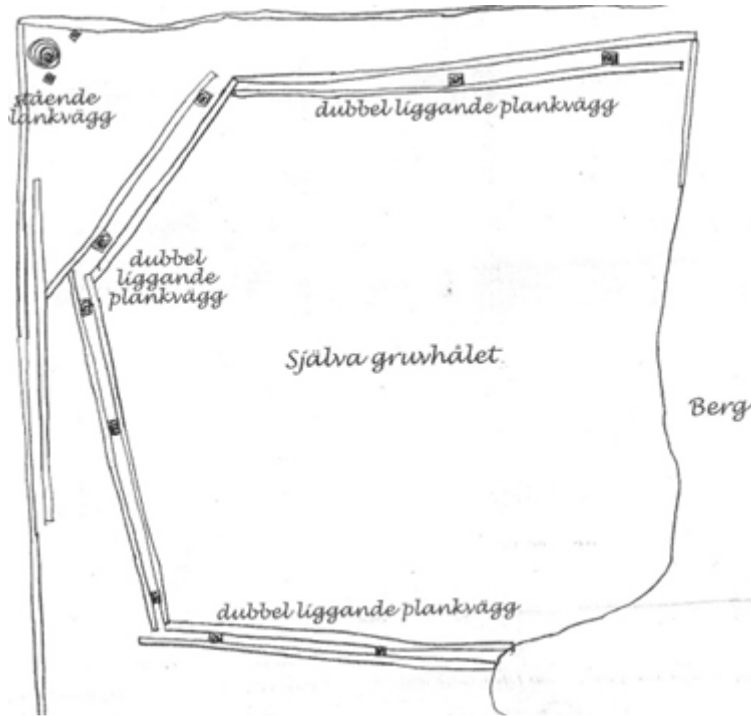

Ett försök till datering

Utdrag ur Gästriklands Tidning 5 januari 2006

Gruvhålet. Förtydligad skiss över plankskoningen runt gruvhålet. I själva hålet fanns också en hel del nedrasat trämaterial, avhuggna stock delar och plank.

Skiss: Elise Hovanta

Det är ju viktigt att dokumentera allt som framkommer när man gräver i en fornlämning, vare sig det rör sig om en exploaterings- eller forskningsgrävning. Skillnaden mellan dessa båda är väl främst att man i det senare fallet har mer tid att tänka ut vad som skall göras i nästa steg. Och gott om tid att tänka har vi haft hittills i arbetet med tömningen av gruvhålet i Brunn. Nästan så gott om tid att jag knappt kommit ihåg vad jag gjorde senast i det konkreta arbetet.

Den träram som framkommit vid framgrävandet dokumenterades noggrant. Men hur gammal var den? När hade den kommit på plats runt hålet? Ett sätt att datera trä är med dendrokronologi eller årsringsdatering av trä. Det som går bäst att datera är ek och tall. Ibland kan det vara svårt att se på barkat och sågat virke vilket träslag det är, men så mycket kunde vi se att det i alla fall inte var ekplank. Men virket såg ramsågat ut, så det kunde inte vara medeltida.

Till hjälp vid provtagningen av träet kallade jag in Klas-Håkan Landström från Leksand. Han och jag har varit runt i de båda landskapen Hälsingland och Gästrikland under 13 år och främst tagit träprover i timmerbyggnader, men även i löst virke. Av de synliga plankväggarna i Brunns Silfvergrufva tog vi ut 13 prover i november 2004, varav 5 i liggande plank i den inre skoningen på norra, västra och södra sidan, 3 i lösa plankor, 2 i stockar och 3 i lösa träbitar som rubbats ur ursprungligt läge i samband med maskingrävningen. Vid tillfället provade vi även om det skulle kunna tas ett prov ur eken som planterats på hålet, men den var så hård, så att det bara gick att komma in några millimeter genom ytterbarken. Dessutom började det lukta bränt av friktionen mellan borr och trä. Det enda sättet att årsringsdatera stammen, är att såga av roten och räkna årsringarna, men vi vill inte såga sönder den, inte ännu.

Proverna från trävirket nere i gruvan skickade jag till Thomas Bartholin i Hamburg. Det är

han som lagt upp tillväxtkurvor som jämförelsematerial till de flesta landskapen i Sverige. Så kom provsvaret; av de 13 proverna kunde endast 2 stycken dateras, därför att flera var gran (som svårligen kan dateras) och flera andra hade för få årsringar. Det skall helst vara minst 50 årsringar för att dateringen skall lyckas. De båda analyserade proverna visade att plankskoningen troligen tillkommit kring år 1800.

Vad gav då dateringen egentligen för svar, jo att övre delen av gruvhålet varit synligt omkring år 1800 och att man då satt upp en slags plankoning runt hålet. Svaret kunde vi inte använda till att datera själva starten på gruvbrytningen, vilket vi inte heller trott.

Nu hade det även spridit sig bland gruvforskare runt om i Sverige att det pågick intressant forskning i Hedesunda. Geolog Arne Sundberg från SGU (Statens Geologiska Undersökning) i Uppsala kom på ett hastigt besök för att i den nya karta och bok som håller på att skrivas om Gävleborgs läns geologiska historia lägga in Brunns Silvergruva korrekt med aktuell upplysningstext. Han tog även med sig en bit av berget, för att bestämma bergarten. Så här skrev han till svar: "består av grovkornig granit med relativt stora, röda fältspatskristaller. Några malmmineral kunde jag inte skönja". Men han skriver också att han gärna vill komma tillbaka när vi kommer längre ned i hålet, för en noggrannare granskning.

Doktorand och arkeolog Lena Berg Nilsson kom på besök i början av december. Hon forskar om silvergruvor i Dalarna från medeltiden och framåt. Hon menade att det vi såg i ytan av plank m m mycket troligt är från just början av 1800-talet, såsom årsringsdateringen visat. Det lilla som vid tillfället var synligt av väggarna i gruvan fann hon inte för osannolikt att de mycket väl kunde vara medeltida. Det är tydligen inte helt ovanligt att äldre gruvhål kan bearbetas vidare under 1800-talet, i ett slags prospekteringssyfte. Men varför hittar jag då ingenting i gruvhandlingarna?

Lena Berg berättar att det finns några morfologiska drag som kan användas för att indikera gruvor av ålderdomlig karaktär. Dessa är, att den tidigaste bergmalmsbrytningen ägde rum på platser där berget varit synligt i dagen, att den tidigaste brytningen bör vara förhållandevis ytlig, att gruvorna är oregelbundna till formen och följer malmkroppen samt att brytningen skett med tillmakning. Sammanfattningsvis av de första intrycken av gruvan i Brunn, så stämmer det inte. Gruvhålet var inte synligt i dagen, hålet är inte ytligt, inte heller oregelbundet och några spår av tillmakning kunde vi inte se då. Ändock var den sammantagna känslan att det är fråga om en mycket tidig gruva. Det är just avsaknaden av skriftliga dokument som ger en indikation på tidig brytning menar Lena Berg.

Den fortsatta nedgrävningen och sammanfattningen av de muntliga berättelserna gav också en helt annan bild av det framkomna hålet till Brunns Silvergruva. Detta återkommer jag till inom kort.

Elise Hovanta, arkeolog